

Іван Савчук, кандидат географічних наук,
завідувач відділення наук Комунального
позашкільного навчального закладу
«Київська Мала академія наук учнівської молоді».
Автор і співавтор підручників, навчальних
атласів і посібників 9, 10, 11 класів,
голова Центральної експертної комісії УЦОЯО з географії

Методичні поради
з викладання курсу «Географія (6 – 11 клас)»
в умовах війни росії з Україною

24 лютого 2022 р. ракети і бомби впали на мирні міста і села України. Почалася війна, яка вплинула на долю кожного громадянина. Із зон запеклих боїв углиб території держави триває евакуація мирного населення. В умовах війни можна виділити такі категорії учнів:

- 1) залишилися у місцях свого постійного проживання;
- 2) евакуйовані до різних областей України;
- 3) евакуйовані за межі України.

Безумовно, можливості з освоєння навчального матеріалу у цих категоріях учнів різні. Тому методичні поради враховують особливості навчального процесу для кожної з них.

Доцільно відновити навчальний процес у безпечних умовах перебування у віддалених від зони ведення бойових дій регіонах. Насамперед, навчальний процес у повному обсязі можливо у західних країнах-сусідах України, куди було евакуйовано учнів разом із членами їхніх родин. У країнах-членах ЄС, особливо тих, які не мають безпосереднього державного кордону з Україною, бракує сучасної інформації щодо розвитку незалежної України. Українські учні, які пішли на навчання до середніх навчальних закладів цих країн, можуть підготувати презентацію про свою Вітчизну. Для цього пропонуємо залучати офіційні відкриті інформаційні джерела (наприклад, офіційний сайт Держстату України – ukrstat.gov.ua) та електронні безкоштовні версії чинних

підручників з географії (наприклад, підручник з географії 9 класу – https://www.orioncentr.com.ua/components/com_jshopping/files/demo_products/Orion_9_Geografy_Gilberg.pdf). Їх використання дозволить сформувати коротку презентацію, що описує Україну як європейську державу, яка на 30-му році незалежності знову виборює своє право бути вільною. При цьому актуалізувавши за даними Держстату показники економічного розвитку, варто також використати карти, які наведені у шкільному підручнику та навчальному атласі. Це дозволить переконливо розповісти учнівській молоді країн-членів ЄС про Україну та закріпить наскрізну громадянську компетенцію у юних громадянах держави.

Учням, які не в змозі, з міркувань безпеки, відвідувати середні навчальні загальноосвітні заклади, доцільно використовувати у навчальному процесі електронні версії підручників та навчальних атласів, контурних карт, робочих зошитів. Учитель, у разі потреби, може організувати навчальний процес таким чином, щоб учні більше уваги приділяли виконанню практичних робіт, передбачених чинною навчальною програмою. Для цього оптимальним варіантом є застосування робочих зошитів, де подано покроковий алгоритм виконання практичних робіт. Вчитель таким чином матиме можливість перевірки засвоєння навчального матеріалу при самостійному дистанційному навчанні учнів.

Для цього учні застосовують платформи, рекомендовані Міністерством освіти, а також доцільно також використання платформи «Kahoot!» для підвищення зацікавленості учнів при дистанційному навчанні (розробник – Норвезький університет природничих и технічних наук).

Учні, які перебувають в евакуаційному транспорті чи в умовах безпосереднього ведення бойових дій, позбавлені можливості навчання. Для таких учнів найдоцільнішим засобом навчання стане допомога вчителя, після того як вони прибудуть у безпечне місце та матимуть змогу вчитись. Однією з таких форм є форма експрес освіти. Її суть полягає у тому, що учні вивчають лише найголовніші елементи навчального процесу самостійно, а складні теми

розкриває вчитель при можливості відновлення освітнього процесу. Другорядні теми при цьому вивчають оглядово.

При викладанні у школі навчального курсу географії можливо поглиблене вивчення різних елементів географії, що має практичне значення при застосуванні навчального матеріалу в умовах ведення бойових дій. Вчитель має на конкретних прикладах України показати, як саме використовують знання з географії фахівці Збройних Сил України для боротьби із загарбником. В основі цього має бути покладена наскрізна компетентність – формування свідомого громадянина-патріота. Саме громадянська самосвідомість має стати наріжним каменем освітнього процесу в умовах війни. Завдання вчителя – бути зразком свідомого громадянина.

Вчитель, перед тим як пояснювати основи топографії і картографії в 11 класі, розповісти про значення цих знань для нанесення ударів артилерією та авіацією по розміщеним наземним цілям. Окремо доцільно пояснити особливості світових і регіональних ринків енергоресурсів, роль провідних країн-експортерів та можливості подолання залежності в енергетичній сфері України та окремих країн-членів ЄС.

У 10 класі при розкритті теми європейської й євроатлантичної інтеграції України доцільно вказати на особливості її геополітичного положення. Окремо варто показати на карті країни-члени ЄС, до яких прибули евакуйовані громадяни України, пояснити їх просторову нерівномірність у розміщенні.

При вивченні ґрунтів у 8 класі вчитель може пояснити учням, які фізико-хімічні властивості чорноземів та сірих-лісових ґрунтів ускладнюють просування важкої військової техніки. При вивченні рельєфу та гідрографічної мережі України у 8 класі доцільно вказати на особливості відповідних форм рельєфу на Київському і Чернігівському Поліссі та на Старобільській схилово-височинній області, значення яружно-балкової системи для формування ліній оборони. При вивченні у 8 класі Чорного і

Азовського морів доцільно особливу увагу приділити тим природних особливостям берегів кожного з цих морів, які використовують для оборони. При вивченні населення потрібно акцентувати увагу на вільному розвитку власних мов і культури всіх національних меншин в Україні.

При вивченні транспорту у 9 класі доцільно розкрити значення «Укрзалізниці» для забезпечення евакуації населення, наголосити на перевагах і недоліках кожного з видів транспорту. При вивченні сільського господарства доцільно розкрити значення різних регіонів світу та України у вирощенні основних видів товарної аграрної продукції. При вивченні добувної промисловості варто розкрити значення різних країн Європи у виробництві та торгівлі викопними енергетичними ресурсами. Доцільно показати основні центри їх видобування в Україні. Особливу увагу слід приділити розкриттю факторів (чинників) розміщення підприємств з виробництва палива та мастильних матеріалів і підприємств транспортного машинобудування при вивченні вторинного сектору економіки. Окремо слід вказати на виняткове значення АЕС у виробництві електричного струму в Україні.

Хто добре знає рідну землю, вмiє як її боронити!